SUOMEN YK-LIITTO
FINLANDS FN-FÖRBUND • UNA FINLAND

SUOMEN YK-LIITON LAUSUNTO KOSKIEN VUODEN 2024 TALOUSARVIOTA JA JULKISEN TALOUDEN SUUNNITELMAA VUOSILLE 2024–2027

TAE 2024 (HE 41/2023 VP)
JTS 2024-2027 (VNS 1/2023 VP)

Suomen YK-liitto kiittää mahdollisuudesta antaa kirjallinen lausunto eduskunnan hallinto- ja turvallisuusjaostolle.

Keskeiset tavoitteet:

- YK-liitto painottaa vakavasti, että Suomen tulee pitää kiinni kansainvälisistä sitoumuksistaan niin ihmisoikeuksien, ympäristön kuin kehitysyhteistyön saralla.
- Suomen on työskenneltävä määrätietoisesti sotien ja konfliktien ennaltaehkäisemiseksi ja pidettävä kiinni kansainvälisen oikeuden säännöistä YK:n ja muiden humanitaaristen toimijoiden työn mahdollistamiseksi sekä siviilien suojelemiseksi.
    - **Kehitysapua ei tule ehdollistaa sillä perusteella, miten maat ovat YK:ssa äänestäneet Venäjää käsittelevissä kysymyksissä.**
- Vuoden 2024 kriisinhallinnan budjetti on lähes samalla tasolla mihin päädyttiin lisäbujdettimyönnöillä 2023. **YK:n UNIFIL-operaation** kulut Libanonissa muodostavat 35 % kriisinhallinnan kuluista.
    - **Lähi-idän tilanteen kiristyessä on varauduttava siihen, ettei määräraha tule riittämään.**
- **Panostukset hyvään hallintoon, demokratiaan, oikeusvaltiokehitykseen ja esimerkiksi rauhanvälitykseen ovat edelleen minimaalisia**, vaikka nämä ovat keskeisiä edellytyksiä kestävälle kehitykselle.
- Vuoden 2024 talousarvion mukaan kehitysyhteistyömäärärahan osuus BKTL:stä on 0,42 prosenttia, **mutta JTS:n mukaan se putoaa 0,36 prosenttiin BKTL:sta vuoteen 2027** mennessä. Vähiten kehittyneiden maiden osuus putoaa entisestään ja myös sen merkityksestä seurantaindikaattorina on luovuttu.
    - **Suunta on käännettävä. Kehitysyhteistyön pääasiallinen tavoite on heikoimmassa asemassa olevien ihmisten ja köyhimpien maiden aseman parantaminen, siksi on palattava ylivaalikautisen kehityspolitiikan selonteon askelmerkkeihin ja tavoiteltava määrätietoisesti 0,7 % BTKL-tasoa vuosikymmenen loppuun mennessä ja LDC maiden 0,2 % osuutta**.

Suomen YK-liitto
Finlands FN-förbund
UN Association of Finland

Siltasaarenkatu 4, 7. krs
00530 Helsinki
+358 44 7810 300

ykliitto.fi
globalis.fi
yk.fi

- JTS suunnitelmissa huolta herättää myös suunnitelmat kanavoida **osa Ukrainan tuesta Naton kokonaisvaltaiselle Ukraina-rahastolle** (CAP) sekä **Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyön supistaminen.**
- Monenkeskinen sääntöpohjainen järjestelmä, kansainvälinen oikeus ja ihmisoikeudet tarvitsevat vahvoja puolustajia. Monenkeskisen yhteistyön kautta on mahdollista saada aikaan laaja-alaisia rakenteellisia muutoksia ja kestäviä kehitysvaikutuksia.
    - **Suomen on jatkettava pitkäjänteistä yhteistyötä YK-järjestöjen kanssa ja kanavoitava niiden kautta 30 % kehitysyhteistyömäärärahoista.** Monien kriisien ja niukkojen resurssien keskellä yleistuki on niiden ketterän toiminnan ehdoton edellytys. On tärkeää, että yleistukea kanavoidaan pitkäjänteisesti UNFPAlle, UN Womenille, UNICEFille ja UNDP:lle. **Tuki YK:n uudistumiselle tulee myös varmistaa.**
- Ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla toimivien kotimaisten järjestöjen toimintaedellytykset on turvattava.
    - **Eräiden valtionapujen momentin määrärahaa on nostettava 600 000 eurolla takaisin aiempien vuosien tasolle.**
- Pohjoismaista yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan toimitilan, naisten ja tyttöjen oikeuksien ja demokratian ja oikeusvaltion puolustamiseksi tulee jatkaa entistä tiiviimmin **monitoimijayhteistyöhön nojautuviin malleihin pohjaten, kansalaisyhteiskuntaa laajasti osallistaen.**

Tarve monenkeskisen sääntöpohjaisen järjestelmän tukemiselle kuin suurempi kuin koskaan sitten YK:n perustamisen

Geopoliittinen ilmapiiri on äärimmäisen kireä ja monenkeskistä sääntöpohjaista järjestelmää haastetaan monelta taholta. Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan, Hamasin Israeliin kohdistama terroriteko sekä sen seurauksena Israelin julistama sota vaikuttavat kansainvälisesti laajimmin, mutta myös alueellisesti sodat ja konfliktit ja niiden uhka ovat kasvussa. Pelkästään Afrikassa on tällä vuosikymmenellä ollut yhdeksän vallankaappausta ja kolme vallankaappausyritystä. Yhteensä 38 maata on tällä hetkellä osallisena konfliktissa. Humanitaarisen avun tarve ja pakolaisten määrä ovat ennätyslukemissaan ja kasvavat edelleen. **OECD tilastojen mukaan humanitaarinen apu on kasvanut 22 prosentilla vuosina 2019-2022.**

Tarve toimivalle monenkeskiselle sääntöpohjaiselle järjestelmälle, kansainvälisen oikeuden noudattamiselle ja vahvalle YK:lle on suurempi kuin koskaan. Vuoden 2024 YK:n tulevaisuuskokouksessa on tavoitteena uudistaa YK:n rakenteita ja toimintatapoja vastaamaan paremmin nykypäivän haasteita. Suomen tulee osaltaan toimia sen eteen, että YK kykenee toimimaan kaikilla sen keskeisillä osa-alueilla: rauha ja turvallisuus, ihmisoikeudet ja kestävä kehitys.

- **Tuki tarvittaville YK:n uudistuksille on taattava pitkäjänteisesti samaan aikaan kun ratkotaan akuutteja kriisejä.**

Suomi osallistuu aktiivisesti Etyjin, EU:n, Naton ja YK:n sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan vahvistaen samalla valmiuksia sekä kansallisesti että kansainvälisesti. YK:n UNIFIL-operaatio Libanonissa on Suomen suurin kriisinhallintaoperaatio ja sen kulut ovat 35 % kriisinhallinnan kuluista.

- **Lähi-idän tilanteen kiristyessä on syytä varautua siihen, että näitä kuluja joudutaan tarkistamaan myös vuoden 2024 lisäbudjeteissa**.

Hallitusohjelmassa korostetaan hyvän hallinnon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen merkitystä ja YK:ssa Suomi on profiloitunut mm. rauhanvälityksen vahvana tukijana. Talousarviossa näille sektoreille on kuitenkin kohdennettu hyvin vähäiset määrärahat.

- **Pohjoismaiseen arvomaailmaan sopisi hyvin esimerkiksi vahvempana ICC:n tukijana profiloituminen**.

YK-järjestöt tekevät tutkitusti tuloksellista työtä. Monien kriisien ja niukkojen resurssien keskellä yleistuki on niiden ketterän toiminnan ehdoton edellytys. Korvamerkitty avustus kiinnittää käytettävissä olevat rahat aina tiettyyn kohteeseen ja hidastaa monitasoisten kriisien aikakaudella yhä tarpeellisempaa kykyä vastata nopeasti kasvaviin haasteisiin. Ennaltaehkäisevä toiminta ja nopea vastaus nouseviin kriiseihin säästää paitsi ihmishenkiä, myös rahaa.

- **Maailman ruokajärjestön mukaan jokainen ennaltaehkäisyyn käytetty euro säästää neljä euroa humanitaarisesta työstä.**

Kehitysyhteistyömäärärahojen leikkaus vaikeuttaa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista ja haittaa Suomen tulevaa turvaneuvostokampanjointia

Ilmastonmuutos ja luontokato kasvattaa osaltaan humanitaarisen avun tarvetta lisääntyneiden sään ääri-ilmiöiden ja yhteisöjen heikentyneiden sopeutumismahdollisuuksien takia. Lisäksi ne toimivat myös konfliktien katalysaattoreina kestävän kehityksen eri osa-alueiden moninaisten ristiinkytkeytymisten kautta, erityisesti heikkenevän ruokaturvan välityksellä. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen aikataulusta on jäljellä puolet ja vain 15% niistä on toteutunut. YK:n pääsihteeri Guterres vetosi syyskuussa kestävän kehityksen huippukokouksessa tavoitteiden pelastuspaketin puolesta.

- **SDG Stimulus-paketin toteuttamiseen vaadittaisiin 500 miljardin dollarin vuosittainen panos kansainväliseltä yhteisöltä. Suomi liikkuu päätöksillään valitettavasti päinvastaiseen suuntaan.**

Kehitysyhteistyömäärärahojen leikkauksen seurauksena Suomi lipuu yhä kauemmas kansainvälisestä sitoumuksestamme tukea taloudellisesti vähemmän kehittyviä maita 0,7:n prosentin osuudella bruttokansantulosta ja ohjata siitä 0,2 prosenttia vähiten kehittyneille maille.

JTS:n mukaan vuonna 2027 Suomen kehitysyhteistyömäärärahat ovat vain 0,36% BKTL:sta. Vähiten kehittyneille maille kohdennettu tuki putoaa entisestään tulevina vuosina. Suomen on pyrittävä vakavasti kohti kansainvälisiä 0,7% ja 0,2 %:n sitoumuksia valtioiden välisen luottamuspohjan vahvistamiseksi ja kestävän kehityksen edistämiseksi.

- **Kehitysyhteistyömäärärahojen leikkaaminen on lyhytnäköistä myös Suomen turvaneuvostojäsenyyskampanjan näkökulmasta**.

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan saralla toimivat suomalaiset kansalaisjärjestöt tekevät tärkeää työtä vahvistaen sekä suomalaisten tietoisuutta mm. YK:n, EU:n ja Naton toiminnasta että tukevat Suomen työtä omalla osaamisellaan ja kansainvälisillä verkostoillaan. Nyt tätä rahoitusta Erät valtionavut -momentilta 24.90.50 leikataan 600 000 eurolla. Vuodelle 2024 esitetystä 1 641 000 euron määrärahasta 545 000 euroa on osoitetaan kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen. Muuta ulko- ja turvallisuuspolitiikka tukevaan työhön kohdennetaan 1 096 000 euroa ja avustuksia hakee vuosittain kasvava joukko järjestöjä.

- **Määräraha tulee nostaa takaisin vuoden 2023 tasolle.**

Ulkoasianhallinnon uudistaminen tarjoaa mahdollisuuden kirkastaa Suomen YK-politiikkaa sekä vahvistaa Pohjoismaista yhteistyötä kansainvälisissä yhteyksissä

Talousarvioesityksessä todetaan ansiokkaasti, että tiivis pohjoismainen yhteistyö on epävakaassa kansainvälisessä toimintaympäristössä yhä tärkeämpää. Pohjoismailla on pitkä perinne YK:ssa yhteisen arvopohjan edistämisessä. Tätä tärkeää työtä kansalaisyhteiskunnan toimitilan, naisten ja tyttöjen oikeuksien ja demokratian ja oikeusvaltion puolustamiseksi tulee jatkaa entistä tiiviimmin monitoimijayhteistyöhön nojautuviin malleihin pohjaten ja kansalaisyhteiskuntaa laajasti osallistaen. YK-liitto kiittää siitä, että Suomen pitkäjänteinen toiminta naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämiseksi jatkuu niin siviilikriisinhallinnan kuin kehitysyhteistyön saralla.

YK-liitto tervehtii ilolla hallituksen tekemää aloitetta ulkoasianhallinnon uudistamisesta. Se on mielestämme välttämätöntä toiminnan vaikuttavuuden ja koherenssin lisäämiseksi. Annoimme hallinnon uudistukseen liittyen erillisen lausunnon ulkoministeriölle, jossa esitimme muun muassa YK-poliittisen johtoryhmän muodostamista. Hallinnon uudistukset edellyttävät kuitenkin erityisesti alkuvaiheessa lisäpanostuksia budjettiin.

- **Ulkoministeriön henkilöstöresurssit tulee turvata, jotta varmistetaan hallintouudistuksen onnistunut toimeenpano sekä muulle työlle asetettujen laatu- ja vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen**.

Avoimuudessa ja seurannan pitkäjänteisyydessä on kehittämisen varaa

On erinomaista, että hallitus talousarviossaan nostaa esiin yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet ja pyrkii mittaamaan niitä sekä erityisesti kehitysyhteistyön tuloksellisuutta. Ulkoministeriön Open Aid portaali antaa tähän jatkossa toivottavasti entistä paremmat mahdollisuudet. YK-liitto pitää positiivisena sitä, että vuoden 2024 budjetissa on **yhteiskunnallisissa vaikuttavuustavoitteissa huomioitu sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän edistäminen ja sen mittarina hallituksen esitykset kansainvälisistä sopimuksista.**

Kehitysyhteistyön tuloksellisuusmittareista huomiota kiinnittää ja taustoitusta kaipaa: **toimivaa demokratiaa, oikeusvaltiota, ihmisoikeuksia ja elinvoimaista kansalaisyhteiskuntaa tukeva 50 % osuus kehitysyhteistyöstä**. Lähtökohtana kai tulisi olla, että sata prosenttia kehitysyhteistyöstä tukee näitä tavoitteita.

Nämä hallituskausittain ja osittain jopa niiden aikana tapahtuvat muutokset talousarviohin ja tilinpäätöksiin hankaloittavat painopisteiden toimeenpanon ja vaikuttavuuden seurantaa. Esimerkkinä mainittakoon aiemmin tapahtunut 1/3 kehitysyhteistyörahoituksesta kattavan monenkeskisen yhteistyön yksityiskohtaisemman jaottelun poistaminen (kehitysrahoituslaitokset, EU ja YK), joka tekee budjetin arvioinnista näiltä osin vaikeaa.